

GÜNDEM

Namazla İlgili 10 Mesele

Dr. Yahya ŞENOL*

Namaz, insanın Allah ile bağıını güçlü tutan, dinimizin en temel yapı taşlarından biridir. Müslüman olduğunu iddia eden bir insan, bu iddiasını Allah'a ibadet ederek ispat etmek durumundadır. Çünkü iman etmek, aslında amel edeceğinin de sözünü vermek anlamına gelir. Dolayısıyla bir taraftan "Ben Müslümanım" demek; ama diğer taraftan İslam'ın beş esasından biri olan namazı kılmamak..! Böyle bir şey, Müslüman için tasavvur dahi edilmemelidir. Haddizatında bu iki cümle, yan yana yazıldığında bile birbiriyle çelişki arz etmektedir!

Allah Teala namaza o kadar büyük önem atfetmiştir ki O'nun buyruklarından namazın hiçbir şart altında terk edilmemesi gerektiği anlaşılmaktadır. O, savaş esnasında bile 1 rekât dahi olsa namazın kılınmasını emretmiş; ama vakti dışına bırakılmasına müsaade etmemiştir! Buna mukabil yolculuk esnasında 4 rekâtlı farz namazların 2 rekât kılınabilmesi gibi bazı kolaylıklar var etmiştir. Ayrıca namazı tüm rükünleriyle birlikte kılmak imkânı bulamayanlar oturarak, yatarak, yürüyerek,

Allah Teala namaza o kadar büyük önem atfetmiştir ki O'nun buyruklarından namazın hiçbir şart altında terk edilmemesi gerektiği anlaşılmaktadır. O, savaş esnasında bile 1 rekât dahi olsa namazın kılınmasını emretmiş; ama vakti dışına bırakılmasına müsaade etmemiştir!

* www.fetva.net Editörü.

binekte/araçta veya son bir çare olarak îmâ ile (sadece baş işareti ile) namazlarını kılabilirler. Bazı şartlar altında öğle ile ikindiye, akşam ile de yatsıyı birini diğerinin vaktinde birleştirerek (cem-i takdim veya cem-i tehir) kılabiliriz açıklanmıştır. Kısacası Allah Teala, namaz için her türlü kolaylığı göstermiş; ama asla terk edilmemesi gereken bir ibadet olduğunu beyan etmiştir. İşte bu yazıda böylesine önem arz eden namaz ibadeti ile ilgili olarak www.fetva.net sitemize sıkça sorulan 10 soruya ve bunlara tarafımızdan hazırlanan cevaplara yer verilecektir.

1 • NAMAZ TAM OLARAK KAÇ YAŞINDA FARZ OLUR?

İbadetlerle yükümlü olmanın direkt olarak yaşla bir ilgisi yoktur. Dinimize göre sorumluluk (mükellefiyet) ergenlik çağı ile başlar. Namaz da ergenlik çağına girmiş ve akıllı olan kadın erkek her Müslümana farzdır.

Ergenlik, erkeklerin ihtilam olmaya yani rüyalarında boşalmaya, kızların da adet görmeye başladıkları zamandır. Bu çağın başlangıcının erkekler için 12, kızlar için de 9 yaş olduğu kabul edilir. Fakat bu, sabit bir yaş olmayıp kişiden kişiye, iklim koşullarına ve sosyal yapıya göre değişir. Bu yaşların sonu ise hem kızlar hem de erkekler için 15 yaştır. Yani 15 yaşını doldurduğu halde henüz adet görmeye başlamamış bir kız ile o yaşa kadar ihtilam olmamış bir erkek, artık ergenlik çağına girmiş ve dinen mükellef (her türlü emir ve yasaktan sorumlu) hale gelmiş sayılırlar.

2 • NAMAZ HANGİ DURUMLARDA KAZAYA BIRAKILABİLİR?

Bir kişinin namazı ya uykudan uyanamadığı ya da unuttuğu için kazaya kalabilir. Bunların dışında herhangi bir gerekçe ile namazları kılmamak, kazaya bırakmak diye bir şey söz konusu değildir, bu davranış haramdır. Hanefî, Şâfiî ve Mâlikî mezhepleri bu durumda olan bir kişinin hem tevbe etmesi hem de kazaya kalan namazlarını kılması gerektiğini söylerler. Hanbelî mezhebi ise bu kişinin tevbe edip bir daha namazlarını kazaya bırakmaması gerektiği görüşündedir. Onlar, yukarıdaki iki sebep dışında kılınamayan bir namazın kaza edilmesini caiz görmezler.

Bize göre de Hanbelî mezhebinin görüşü doğrudur. Zira Kur'an ve sünnette namazın kazası diye bir şey yoktur! Sadece uyuyakalan kimse-ler uyandıklarında ve unutan kimseler de hatırladıklarında namazlarını vakitleri dışında kılabilirler. Bu da onlar için bir kaza değil; eda olur, yani namazlarını vakti içinde kılmış gibi sayılırlar. Nitekim Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem de bir defasında uyanamadıkları için sabah namazını,¹ bir defasında da (Hendek Savaşı'nda) unuttukları için ikindi namazını² kılamamışlardı. Bunun dışında kalan kimselerin gerek keyfi olarak gerekse gevşeklikten, tembellikten dolayı namazları vakit dışında kılmaları diye bir şey söz konusu değildir. Bunlar büyük bir günah işlemişlerdir. Onların yapmaları gereken şey, derhal tevbe- istiğfar

¹ Buhari, Mevâkîtu's-Salât, 35; Müslim, Mesâcid, 310-313; Nesâî, Mevâkîtu's-Salât, 55; Ahmed b. Hanbel, 2/428, 4/441.

² Buhari, Mevâkîtu's-Salât, 36, 38, Ezan, 26, Salâtü'l-Havf, 4, Megâzî, 29.

etmek ve bir daha asla namaz kaçırmamaktır. Allah Teala, ne kadar büyük olursa olsun, işlediği günahlarından tevbe eden ve ardından salih ameller işleyen kullarını affedeceğini ve onların kötülüklerini iyiliğe çevireceğini müjdelemiştir. (Bkz: Furkân, 25/68–71)

Peygamberimiz de uyuyakalıp kılamadıkları sabah namazından sonra yaptığı şu açıklamada keyfi olarak kılınmayan namazların kazasından bahsetmemiştir:

“Dikkat edin! Sizin için, bende bir örnek vardır.” ...“Dikkat edin! Uyku sebebi ile namaz kaçırmakta bir kusur yoktur. Kusur, ancak başka namazın vakti gelinceye kadar namazını kılmayan kimsede vardır. Binaenaleyh kim uyuyakalıp da (namazı vaktinde kılamazsa) o kişi uyandığı zaman, o namazı kılıversin! Ama ertesi gün, o namazı yine her zamanki vaktinde kılın!...”¹

3 • İÇKİ İÇEN BİRİ 40 GÜN GEÇMEDEN NAMAZ KILAMAZ MI?

Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de sarhoş edici şeyler içmeyi kesin olarak yasaklamış ve şöyle buyurmuştur:

“Müminler! Hamr (kişiyi sarhoş eden şey), kumar, dikili taşlar ve fal okları şeytan işi birer pisliktir. Bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz.” (Mâide, 5/90)

Buna rağmen bir Müslüman, haram olduğunu bilerek ve inkâr etmeden içki içerse günahkâr olur. Fakat bu, onun ibadetlerini yerine getirmesine engel değildir. Allah Teala bu konuda

bir ölçü koymuştur. O, bir ayette şöyle buyurmuştur:

“Ey iman edenler! Sarhoşken, ne dediğinizi bilinceye kadar (...) namaza yaklaşmayın.” (Nisâ, 4/43)

Ayetten anlaşılacağı üzere içki içmiş olan bir Müslüman, namaz kılmak isterse, ne söylediğinin farkında olacak kadar ayık olmalıdır. Bu şartı yerine getirebilen kişi, namazını kılabilir ve hatta kılmak zorundadır.

Bunun yanı sıra içkiyi bırakıp tevbe edenler de kesinlikle kırk gün beklememeli, en yakın vakitten başlayarak namazlarını kılmalıdır.

4 • NAMAZ KILMAK İÇİN TAKKE, SARIK VE ÇORAP GİYMEK ŞART MI?

Hayır, şart değildir. Peygamberimiz sallallâhu aleyhi ve sellem, namaz kılacağı zaman özel bir elbise giymezdi. Yaşadığı yer dolayısıyla genelde başında bir örtü ile gezip dolaştığı için namazlarını da o şekilde kılmıştır. Günümüzde yaygın olarak kullanıldığı şekliyle yanında takke veya sarık gibi namaza özel bir başlık taşımazdı. Buna göre bir Müslüman da tıpkı Peygamberimiz örneğinde olduğu gibi normalde hangi kıyafetlerle dolaşıyorsa namazını da öyle kılmalıdır. Yeter ki kıyafetinde namaza engel bir necaset bulunmasın, örtülmesi şart olan avret yerleri kapalı olsun.

Sarıkla kılınan namazın sarıksız kılınan namazdan yetmiş kat daha faziletli olduğu, sarık sarmanın kişinin sabrını artıracığı ve sarığın peygamberlerin sünneti olduğuna dair rivayet

¹ Müslim, Mesâcid, 311 (681).

edilen hadislerin ise neredeyse tamamı hadis âlimleri tarafından “zayıf”, “metrûk” veya “uydurma” olarak nitelendirilmiştir.¹

Namaz kılmak için çorap giilmesi de şart değildir. Bu hem erkekler hem de kadınlar için geçerlidir. Çıplak ayakla namaz kılınabilir. Yalnız başkalarına rahatsızlık vermek için cami ve mescit gibi cemaatle namaz kılınan ortamlara çıplak ayakla girmemeye ve temiz çorap giymeye dikkat edilmelidir.

5 • AYAKKABILARLA NAMAZ KILINIR MI?

Ayakkabılarla namaz kılınabilir. Peygamberimiz de ayakkabıları ile namaz kılmıştır. Çünkü o dönemde Mescid-i Nebî'nin tabanı günümüzdeki gibi halılarla kaplı değildi; zemin taş ve topraktandı. Bu yüzden toprak bir zeminde namaz kılarken ayakkabıların çıkarılması gerekmez. Temiz olup olmadıkları kontrol edilir, namaza engel herhangi bir pislik varsa bunlar giderilir ve ayakkabılarla namaz kılınabilir.

Abdullah b. Mes'ud radiyallâhu anh şöyle demiştir: “Şüphesiz biz Resûlullâh'ı ayakkabılarla ve mestlerle namaz kılarken gördük.”²

Ebû Said el-Hudrî demiştir ki: “Bir gün Resûlullâh ashabına namaz kıldırırken (bir anda) ayakkabılarını çıkarıverdi ve sol tarafına koydu. Bunu gören cemaat de ayakkabılarını çıkardılar. Resûlullâh namazı bitirince: ‘Ayakkabılarınızı niçin çıkardınız?’ diye sordu. (Onlar da:) ‘Senin çıkardığını gördük de (onun için) çıkardık’, dediler. Bunun üzerine Resûlullâh: “Bana Cebrail gelip ayakkabılarımda pislik olduğunu haber verdi.” dedi (ve sözlerine devam

ederek:) ‘Sizden biri mescide geldiği zaman baksın, ayakkabılarında pislik varsa silsin ve onlarla namaz kılsın’ buyurdu.”³

Şeddâd b. Evs babasından (Evs'ten) rivayetle demiştir ki: Resûlullâh şöyle buyurdu: “Yahudilere muhalefet ediniz. Çünkü onlar ayakkabılarıyla ve mestleriyle namaz kılmıyorlar (siz kılınız)!”⁴

Bu hadiste geçen “siz ayakkabılarla namaz kılın” cümlesi emir değil, serbestlik ifade eder. Fıkıh âlimleri temiz olmak şartıyla isteyen ayakkabılarıyla isteyen de çıplak ayakla namaz kılabileceğini, bu konuda serbest olduğunu söylemişlerdir. Nitekim bunun böyle olduğu, Peygamberimizin bazen ayakkabılarıyla bazen de çıplak ayakla namaz kılmasından da anlaşılmaktadır.

6 • İŞ YERİNDE NASIL NAMAZ KILINIR?

Namaz, Allah'ın kulları üzerine farz kıldığı bir ibadet olup onu terk etmek veya geciktirmek asla doğru değildir. İnsanların bu ibadeti kolay yapabilmesi için Allah Teala bazı hafifletmelerde bulunmuştur. Mesela yolculukta 4 rekâtlı farz namazların 2 rekât olarak kılınması, bazı durumlarda öğle ile ikindi ve akşam ile de yatsı namazlarının birleştirilerek kılınması gibi. Bu birleştirmeye yolculukta ruhsat verildiği gibi, yolcu olunmayan durumda (mukimlikte) da ruhsat verilmiştir. Dolayısıyla söz konusu insanlar, iş yerlerinde namazlarını birleştirerek kılabilirler. Mesela öğle paydosunda öğle ve ikindi namazlarını birleştirerek kılmalarında bir sakınca yoktur. Bir işçi iş yerinde kaç namaz vakti kalır? Genellikle öğle ve ikindi namazlarını eda etmede bir zorluk yaşanmaktadır. Bu sorun da verilen aralarda, paydoslarda, öğle ile ikindiye birleştirerek kılma suretiyle aşılabılır. Namazların sadece

¹ Heysemî ve Mübârekfûr'den naklen İsmail Yalçın, “Sarı”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2009, c: 36, s: 154.

² Ebû Dâvûd, Salât, 88; İbn Mâce, İkâmetu's-Salât, 66.

³ Ebû Dâvûd, Salât, 88.

⁴ Ebû Dâvûd, Salât, 88.

farzlarını kılmak yeterlidir.

Gece vardiyasında çalışan biri ise iş yerinde akşam namazını kılma fırsatı bulamazsa onu da yatsı namazı ile birleştirerek kılabilir. Bu iki namazı, akşam vaktinde birleştirebileceği gibi yatsı vaktinde de birleştirebilir. Bu durumda da namazların sırf farzını kılması yeterlidir. Yani hiçbir surette namazını terk edemez. Kişi, aç kalmamak için nasıl çalışmaya muhtaç ise ruhunun aç kalmaması için de ibadete muhtaçtır.

Cuma namazı konusuna gelince: Bu insanlar Cuma namazı kılmak için ellerinden geleni yapmalıdırlar. Her yolu denemelerine rağmen Cuma namazını kılamıyorlarsa diğer günlerde olduğu gibi öğle namazını kılmaları gerekir.

7 • İŞVEREN MÜSAADE ETMEDİĞİ TAKDİRDE MESAI SAATİNDE NAMAZ KILMAK CAİZ Mİ?

Namaz kılmak Allah Teâlâ'nın emridir. Bu emrin yerine getirilmemesi ona isyan sayılır. Allah'a isyan sayılacak hususlarda ise hiç kimseye itaat edilmez. İşveren razı olmuyor diye namazlar terk edilemez. Fakat böyle durumlarda namazların sadece farzları kılınır, nafilerle meşgul olunmaz.¹ Mesela öğle namazının sadece dört rekâtlık farzı, ikindi namazının da dört rekâtlık farzı kılınır ve selamdan sonra hemen işe dönülür. Daha da sıkışık bir durum halinde namazlar birleştirilebilir. Tesbih ve dua ile de meşgul olunmaz. Ancak ideal olan, işverenin çalışma şartlarını, ibadet ölçülerine göre düzenlemesidir. Bu yönde onları zorlamamız gerekmektedir.

¹ Bkz: İbn Âbidin, Hâşiyetü Reddi'l-Muhtar, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1984, c: 6 s: 70, "Matlab Leyse li'l-Ecîri'l-Hâssî en Yusalliye'n-Nafilete".

8 • CEP TELEFONUNU KAPATMAK NAMAZI BOZAR MI?

Namazda huşûya engel olacak şeyler ortadan kaldırılmalıdır. Cep telefonu namazda huşûyu engelleyen şeylerin başında gelmektedir. Cemaatle namaz kılan bir kişinin kapatmayı unuttuğu cep telefonu çalarsa derhal kapatmalıdır. Yoksa cemaatin huzurunu bozacağından vebal altına girer.

Namazdayken cep telefonunu kapatmak namazı bozmaz.

Ebû Katâde'den; demiştir ki: Biz öğle yahut da ikindi namazı için Resûlullâh'ı beklemekteydik. Bilâl de Peygamberimizi namaza davet etmiş iken bir de baktık ki kızının (Zeynep) kızı Ümâme binti Ebi'l-Âs omzunda olarak mes-cide girip namaz kılacağı yere durdu. (Ona uyararak) biz de arkasına durduk. Ümâme ise bulunduğu yerde (yani Resûlullâh'ın omzunda) duruyordu. (Resûlullâh) tekbir aldı. Biz de tekbir aldık. Resûlullâh rükû'a varmak isteyince onu tuttu (omzundan aşağı) indirdi. Sonra rükû ve secdeye vardı. Secdeyi bitirip de ayağa kalkmak isteyince Ümâme'yi yine omzuna koydu. Namazı bitirinceye kadar her rekâta bunu yapmaya devam etti."²

Hadiste de görüldüğü gibi bu tür davranışlar namazı bozmaz. Üstelik Resûlullâh torunu Ümâme sırtında olduğu halde namaz kılariken ashaba da imamlık yapmaktaydı. Demek ki bu tür davranışları yapma konusunda farz-nafile namaz ayırımı yoktur.

9 • KADINLAR ERKEKLERDEN FARKLI MI NAMAZ KILARLAR?

Kadınların namazında erkeklere göre bazı farklılıkların olduğuna dair **sahih** hadis kitaplarında herhangi bir hadis bulunmamaktadır.

² Ebû Dâvûd, Salât, 164-165; Nesâî, İmâmet, 37.

Fakat Ebû Dâvûd'un **Merâsîl** adlı kitabında bir rivayet bulunmaktadır. Ama bu rivayet hem sağlam kaynaklarda bulunmadığı ve hem de "**mürsel**"¹ olduğu için delil olarak kullanılamaz.

Farklılıkların çoğu, fıkıh kitaplarından kaynaklanmaktadır. O kitapları kaleme alanlar bu farklılıklar sayesinde kadının "**daha tesettürlü**" olacağını öne sürmektedirler. Mesela Hanefî fıkıh kitapları kadınların ellerini göğüslerinin üzerinde bağlamasını, rükûda daha az eğileceğini, secde de erkeklerden biraz daha değişik oturacağını vs. anlatırken bunun kadın için "**tesettüre daha uygun bir davranış**" olacağını belirtmişlerdir. Özellikle Hanefî mezhebinin temel kaynaklarından olan **el-Hidâye** adlı kitaba bakılabilirse bu gibi farklılıkların gerekçesinin daima "**li ennehâ esteru lehâ/bu, onlar için tesettüre daha uygundur**" olarak açıklandığı görülebilir. Fakat bir kez daha vurgulamak gerekirse kadınların erkeklerden farklı bir şekilde namaz kılmalarının tesettüre daha uygun olacağına dair herhangi bir ayet veya delil olarak kullanılabilecek sağlam bir hadis bulunmamaktadır. Kadınlar da erkekler de namazı Peygamberimizin kıldığı ve öğrettiği şekilde kılmak durumundadırlar. Namazın kılınışı konusunda cinsiyete göre bir ayırım yoktur.

¹ Mürsel Hadis: Tabîûndan birininsenedinde sahabeyi zikretmeksizin doğrudan doğruya Hz.Peygamber'in adını anarak rivayet ettiği hadis. Mürsel hadisler "zayıf hadisler" kapsamında değerlendirilir. Mürsel'in zayıf sayılmasının sebebi, senedinin muttasıl olmayışıdır. Mürsel adını alışının sebebi de, râvîsinin onu Resûl-i Ekrem (s.a.v.)'den dinlemiş olan sahâbîyi söylemeden doğrudan doğruya Resûlullah'a bağlamasıdır. Mürsel, dinde hüccet değildir. Bu görüş üzerinde "hadis hafız ve münekkidleri ittifak etmişler ve eserlerin de böyle söylemişlerdir. Müslim, **Sahîh**'inin mukaddimesinde şöyle demektedir: "Bizim ve hadisçilerin kesin kanaati şudur ki, mürsel hüccet olamaz." (Subhi es-Salih, **Hadis İlimleri ve Hadis İstılahları**, Terc: M. Yaşar Kandemir, 4.baskı, Ankara 1986, s. 137 - 139).

10 • CAMİLERDE KADINLARLA ERKEKLERİN ARASINA PERDE ÇEKİLMESİ ŞART MI?

Kadınların namaz kılarken erkekleri görmeleri namazlarına bir zarar vermez. Peygamberimiz zamanında kadınlar mescitte en arka safta namaz kılarlardı. Bu esnada erkeklerle arasına günümüzde olduğu gibi bir perde çekilmiş değildi. Hadis kitaplarında konumuzu ilgilendiren şöyle bir rivayet bulunmaktadır:

Sehl b. Sa'd radiyallahu anh'dan rivayete göre, o şöyle demiştir: Bazı erkekler elbiseleri dar ve uygun olmadığı için çocuklar gibi vücutlarına bağlayarak namaz kılıyorlardı. Böylesi durumlarda erkeklerin arkasındaki saflarda namaz kılan kadınlara: "Erkekler secdeyi bitirip oturmadıkça siz kadınlar başınızı kaldırmayın" denildi.²

Erkeklerin elbiselerini çocuklar gibi boyunlarına asmaları, elbiselerin darlığındandır. Bu hal İslamiyet'in ilk devirlerinde Müslümanların sıkıntı ve zaruret içinde bulundukları zamanlarda olmuştur. Ashab-ı Kirâm'ın bu şekil hareketleri, elbiseleri açılarak avret mahalleri görülmesin, diyedir. Kadınlara da erkeklerden evvel başlarını secdeden kaldırmamaları bundan dolayı emredilmiştir. Eğer aralarında perde olsaydı zaten kadınların erkekleri görmeleri söz konusu olmazdı.

Bu açıdan namaz kılan kadınlarla erkeklerin arasına perde çekilmesine ihtiyaç yoktur. ■

² Buhârî, Salât, 6, Amel fi's-Salât, 14; Müslim, Salât, 133 (441).